

Inspektion av Polismyndigheten i Jönköpings län, arresten i Värnamo, den 3 juli 2013

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde t.f. enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredragandena Elisabeth Sjöblom och Lars Olsson, den 3 juli 2013 en förannämld inspektion av polisens arrestlokaler i Värnamo.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av chefen för polisenhet Värnamo/bitr. arrestföreståndaren AA och t.f. stabschefen BB. Därefter förevisades arrestlokalerna. JO:s medarbetare genomförde en översiktlig genomgång av omhändertagandeblad, fängselprotokoll samt protokoll över omhändertagande enligt polislagen (1984:387). Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med AA och BB.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Från polismyndighetens sida anfördes sammanfattningsvis följande. Arresten i Värnamo togs i drift 1978 och har tolv anhållnings- och fyra tillnyktringsceller. Ingen dubbelbeläggning av celler förekommer. Vid platsbrist i Jönköping förs anhållna till arresten i Värnamo. Tillnyktringsenhet saknas vid Värnamo sjukhus. Det förekommer att personer omhändertagna för berusning körs hem av polisen. I polishuset i Gislaved har det till helt nyligen funnits ytterligare två arrestplatser som hållits öppna vid större evenemang, t.ex. stadsfester.

Arresten i Värnamo används även av Kriminalvårdens transporttjänst (TPT) vid t.ex. måltidsuppehåll och cirka 2000 frihetsberövade tas årligen in i arresten av TPT.

Dagtid utgörs bemanningen av två arrestvakter som är anställda av polismyndigheten. De har sedan tidigare en utbildning inom Kriminalvården. Under kvällstid och helger bemannas arresten av en arrestvakt från Amicus Bevakning AB enligt ett avtal som Polismyndigheten i Jönköpings län har slutit. Inre befäl bistår om en intagen behöver tas ur cell. Vid behov kan även timanställda arrestvakter ringas in. Enkelbemanning förekommer inte. Polisen ansvarar för introduktion och utbildning av arrestpersonalen. Utbildningen omfattar bl.a. konflikthantering och självskydd och man får gå bredvid ordinarie personal under cirka 15 timmar. Det finns kvinnlig personal att tillgå om en kvinna tas in i arresten.

Arrestpersonalen är obevärpad men bär larm. Vid inspektionstillfället fanns två vita gummibatonger i arrestens vaktrum. Myndighetens två egna arrestvakter har utbildning i användandet av vit gummibatong. Enligt polisledningen är risken obefintlig att övrig arrestpersonal kan komma att använda batongerna. Dessa saknar utbildning i användandet av den vita batongen.

En myndighetsövergripande genomgång av länets samtliga arrestlokaler genomfördes 2012. Kontrollen avsåg bl.a. den fysiska miljön med inriktning på säkerhet för personal och intagna. Med anledning av inspektionen har vissa säkerhetsförbättrande åtgärder vidtagits i arresten i Värnamo. Egenkontroller av arrestlokalerna genomförs årligen vid myndigheten.

Celler och andra utrymmen

Frihetsberövade förs till arrestintaget för inskrivning. Förmansprövning görs av inre befäl. Det är polispatrullen som genomför avvisiteringen, arrestpersonalen bistår vid behov. Män avvisiteras i arrestintaget. Kvinnor får ta av sig ytterplagg, skor etc. i arrestintaget medan underplagg tas av på toaletten eller i cellen under närvaro av kvinnlig personal. Ersättningskläder finns att tillgå. Arrestintaget saknar kameraövervakning.

Utrustningen i en tillnyktringscell består av en galonmadrass, vattenautomat och ett fönster med persienner. Anhållningscellerna är standardutrustade. Arrestpersonal uppgav att persiennerna är svåra att justera vilket medför att de oftast är i uppfällt läge dygnet runt. Två toaletter med duschar finns i korridoren. Intagna tilldelas hygienartiklar om de själva ber om det. Enligt arrestpersonal är merparten av de intagna medvetna om att hygienartiklar finns att tillgå. Böcker och tidningar tillhandahålls. Mat tas in från en lokal restaurang och Värnamo sjukhus.

Vid inspektionstillfället fanns mycket klotter, troligen skrivet med snus, på väggarna i en av anhållningscellerna. Enligt arrestpersonal placeras anhållna i denna cell vid utrymmesbrist. Celler och andra utrymmen städas dagligen. Städningen är enligt arrestpersonalen undermålig.

Vid samtal med intagna framkom att de inte hade tilldelats några hygienartiklar. En av dem uppgav att han hade blivit rasistiskt bemött av en polis.

Tillsyn och incidentrapportering

Tillsynen av intagna sker normalt genom glasluckan i celldörren. Att tillsyn skett av personer omhändertagna enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) eller enligt polislagen noteras på tillsynsblad. Ingen dokumentation förs avseende tillsynen av anhållna. Arrestpersonal uppgav att det skulle vara bra om notering fördes även avseende tillsynen av anhållna.

Personer omhändertagna av polis enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) placeras i förhållningsrum i avvaktan på transport till LVM-hem. Även förvarstagna utläningar och omhändertagna ungdomar placeras i förhållningsrum i avvaktan på vidare transport. Alla frihetsberövade personer som transporteras av TPT sätts in i arrest vid uppehåll, alltså även de ovan nämnda kategorierna av omhändertagna och förvarstagna.

Två självmordsförsök, ett 2009 och ett 2013, har rapporterats i arresten.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Arresten har en rastgård som är cirka 17 kvadratmeter försedd med heltäckande tak. Ena långväggen täcks av en plexiglasskiva och ett staket bestående av tätt sittande, vinklade träspjälkor som går upp i takhöjd. Rökning är tillåten på rastgården och det finns flera stolar och ett bord. Rastgården gav ett instängt och mörkt intryck och med en påtaglig lukt av cigarettök.

Vid samtal med arrestpersonal framkom att intagna får komma ut på rastgården i mån av tid och att intagna känner till att det finns en rastgård. Arrestpersonal framförde vidare att röklukten från rastgården är märkbar i arrestintaget vilket är ett arbetsmiljöproblem.

Två intagna framförde att de inte kände till att det fanns en rastgård.

Information

Rikspolisstyrelsen har tillsammans med Riksåklagaren tagit fram ett informationsblad, på 43 olika språk, med information om intagnas rättigheter i samband med frihetsberövandet. Informationsbladet finns tillgängligt för samtliga polismyndigheter.

Vid inspektionen framkom att informationsbladet finns tillgängligt, på flera olika språk, i en pärm i arresten. Ett informationsblad på svenska finns uppsatt på väggen i arrestintaget. Arrestpersonal uppgav att informationsbladet delas ut till alla anhållna. Det framkom vidare att ingen notering görs att informationsbladet delats ut.

Underrättelse till anhöriga

Anhöriga underrättas om den frihetsberövade begär detta och det kan ske utan men för utredningen (jfr 24 kap. 21 a § rättegångsbalken). Något klart besked om fri-

hetsberövade rutinmässigt tillfrågas om anhöriga ska underrättas kunde inte lämnas vid inspektionstillfället. Det är inre befäl eller den utredande polisen som kontaktar anhöriga. När ungdomar mellan 15 och 18 år frihetsberövats kontaktas vårdnadshavaren och socialtjänsten, vilket dokumenteras på arrestantbladet eller förhørsprotokollet. Ungdomar får vänta i ett förhørs- eller advokatrum i avvaktan på vårdnadshavare och/eller socialtjänsten. I de fall konsulat ska kontaktas (jfr 1 § lagen [1989:152] om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten) görs det av inre befäl eller utredande polis. Rutin saknas för dokumentation av genomförd underrättelse till konsulat.

Vid samtal med två intagna framkom att ingen av dem hade blivit tillfrågad om anhöriga skulle underrättas om frihetsberövandet.

Hälso- och sjukvård

Vid sjukdom eller skador är det inre befäl som beslutar om läkare ska tillkallas eller om den frihetsberövade ska föras till sjukhus. Receptbelagda mediciner delas ut av arrestpersonalen efter kontroll med sjukvården och beslut av inre befäl. Inga oidentifierade läkemedel delas ut. Att läkemedel delats ut noteras i ett särskilt protokoll som kastas i samband med frigivandet. En mindre sjukvårds- och saneringsutrustning för pepparspray finns att tillgå i arresten. En rullstol finns i arrestintaget.

Två intagna framförde att de inte tillfrågats om medicinering, skador eller sjukdomar.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för vad som kommit fram under inspektionen.

Polisledningen anförde bland annat följande. Inga noteringar förs avseende tillsynen av anhållna med undantag för anhållna som är i behov av ständig tillsyn. Det finns inte några regler om hur ofta tillsyn av anhållna ska ske. Om en anhållen beter sig på ett avvikande sätt kontaktar arrestpersonalen inre befäl för bedömning av situationen. Den frihetsberövade ska tillfrågas om sjukdomar, skador och medicinering i samband med avvisiteringen, det kan förekomma att detta inte görs.

Röklukt från rastgården kan tränga in i arresten. Polisledningen var dock osäker på vad som gäller beträffande utformningen av rastgårdar. Vad avser den smutsiga anhållningscellen kommer den att målas om.

Sedan drygt ett och ett halvt år genomför myndigheten samtal med all polispersonal som varit föremål för en internutredning som rört bemötandefrågor.

Övrigt

AA kontaktade JO den 4 juli 2013 och framförde att rutinerna för dokumentation av tillsyn av anhållna har ändrats efter JO:s inspektion. Tillsynen av anhållna dokumenteras nu på tillsynsblad.

Vid protokollet

Elisabeth Sjöblom

Justeras den 2013-09-13

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet.

Vid inspektionen framkom att polisenheten i Värnamo saknade rutiner för tillsyn av anhållna. Polisenheten i Värnamo har efter inspektionen meddelat JO att man avhjälpt denna brist. Det är bra att en rutin nu finns och jag förutsätter att Polismyndigheten i Jönköpings län säkerställer att myndighetens övriga arrester har en rutin för och dokumentation av tillsyn av anhållna. För övrigt föranleder protokollet inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Elisabet Fura